

אלגברה מופשטת 3 – פתרון תרגיל 1

1. בדקו האם הפולינומים הבאים אי-פריקים ב $\mathbb{Q}[x]$

א. $3x^2 - 7x - 5 \equiv x^2 + x + 1 \pmod{2}$

לפולינום מימין אין שורשים ב $\mathbb{F}_2$, ולכן הוא אי-פריק, לכן גם $3x^2 - 7x - 5$ אי-פריק. ניתן גם לראות שלדיסקרימיננטה $b^2 - 4ac = 49 - 60 = -11$ אין שורשים רציונליים.

ב. $6x^3 - 3x - 18 = 3(2x^3 - x - 6)$

וברור ששקול לבדוק אי-פריקות של $2x^3 - x - 6$.

נראה שאין שורשים ב $\mathbb{Q}$: אם $\frac{r}{s}$ שורש של $2x^3 - x - 6$ (כאשר r, s זרים) אזי $r \mid 6$ וגם

$s \mid 2$. לכן האפשרויות הן: $\pm 1, \pm 2, \pm 3, \pm 6, \pm \frac{1}{2}$. כעת ניתן לבדוק ולראות שאלה אינם שורשים של הפולינום.

ג. $x^3 - 7x + 1 \equiv x^3 + x + 1 \pmod{2}$ לפולינום מימין אין שורשים ב $\mathbb{F}_2$, ולכן הוא אי-פריק, לכן גם

הפולינום המקורי אי-פריק מעל $\mathbb{Q}$.

ד. $x^3 - 9x - 9 \equiv x^3 + x + 1 \pmod{2}$ כמו ג.

ה. $f(x) = x^4 + 4x^3 + 6x^2 + 2x + 1$, $f(x+1) = x^4 + 8x^3 + 24x^2 + 30x + 14$. כעת לפי איזנשטיין הוא אי-פריק, כי 2 מקיים את תנאי המשפט.

2. יהי F שדה. הראו שאם $a_n x^n + \dots + a_1 x + a_0$ אי-פריק ב $F[x]$ אז

$$a_n + a_{n-1}x + \dots + a_1 x^{n-1} + a_0 x^n \text{ אי פריק ב } F[x]$$

פתרון: נשים לב שייתכן ש $a_0 = 0$ ואז הדרגה יורדת כשאנחנו עוברים מהפולינום הראשון לשני,

אבל מקרה זה בלתי אפשרי כאשר f אי-פריק, כי אם $a_0 = 0$ אז $x \mid f$.

$$\text{נסמן } f(x) = a_n x^n + \dots + a_1 x + a_0 \quad g(x) = a_n + a_{n-1}x + \dots + a_1 x^{n-1} + a_0 x^n$$

ניתן להניח תחילה ש $\deg f = \deg g$, כי אחרת $a_0 = 0$ ואז f פריק ואין מה להוכיח. בנוסף גם

ניתן להניח $a_n \neq 0$, אחרת היינו מתחילים מלכתחילה עם n קטן יותר.

נניח ש g פריק, ונוכיח ש f פריק.

מתקיים $g(x) = u(x)v(x)$ כאשר $v(x) = c_0 + c_1 x + \dots + c_{n-k} x^{n-k}$, $u(x) = b_0 + b_1 x + \dots + b_k x^k$,

$$1 \leq k \leq n-1$$

אם כך בהכרח מתקיים $b_0c_0 = a_n, b_0c_1 + b_1c_0 = a_{n-1}, \dots$ או בצורה כללית $a_t = \sum_{i+j=n-t} b_i c_j$.

נגדיר כעת $\tilde{u}(x) = b_0x^k + \dots + b_k, \tilde{v}(x) = c_0x^{n-k} + \dots + c_{n-k}$ נעיר כאן שבהכרח $b_0 \neq 0, c_0 \neq 0$

$$\tilde{u}(x)\tilde{v}(x) = \sum_{t=0}^n \left(\sum_{i+j=t} b_{k-i} c_{n-k-j} \right) x^t = \sum_{t=0}^n \left(\sum_{i+j=n-t} b_i c_j \right) x^t = \sum_{t=0}^n a_t x^t$$

כי אחרת $a_n = 0$. כעת $\tilde{u}(x)\tilde{v}(x) = \sum_{t=0}^n a_t x^t$, כלומר f פריק כנדרש.

3. יהי $c \in F$ איבר בשדה. הראו ש $p(x) \in F[x]$ אי-פריק אם ורק אם $p(x+c) \in F[x]$ אי-פריק.

פתרון: אם $p(x) = g(x)h(x)$ פירוק אמיתי, אזי $p(x+c) = g(x+c)h(x+c)$, כעת נשאר להראות שהפירוק עדיין אמיתי. אם $g(x+c)$ הפיך אזי הוא קבוע שונה מאפס, אבל אז גם $g(x)$ קבוע, סתירה (ניתן להוכיח באינדוקציה על דרגת הפולינום ש $g(x)$ ו $g(x+c)$ הם בעלי אותה דרגה).

בכיוון השני, אם $p(x+c) = g(x)h(x)$

פירוק אמיתי אזי $p(x) = g(x-c)h(x-c)$ הוא פירוק אמיתי, וסיימנו.

דרך שניה: נגדיר $\varphi_c : F[x] \rightarrow F[x]$ הומומורפיזם חוגים ע"י $\varphi_c(f) = g$ כאשר

$$g(x) = f(x+c)$$

בנוסף האיזומורפיזם שומר על דרגות הפולינומים, ולכן כפוליות ההומומורפיזם נותנת לנו פריקות אם ורק אם פריקות.

4. מצאו את ה gcd של $f(x) = x^3 - 2x^2 + 1, g(x) = x^2 - x - 3$ מעל $\mathbb{Q}[x]$ והציגו אותו כצירוף

לינארי של $f(x), g(x)$. נשתמש באלגוריתם החלוקה של אוקלידס:

$$\begin{aligned} x^3 - 2x^2 + 1 &= (x^2 - x - 3) \cdot (x - 1) + (2x - 2) \\ x^2 - x - 3 &= (2x - 2) \cdot \frac{1}{2}x + -3 \\ 2x - 2 &= -3 \cdot \left(-\frac{2}{3}x + \frac{2}{3}\right) + 0 \end{aligned}$$

המחלק המשותף המקסימלי הוא הפולינום המתוקן שיוצר את האידיאל שנוצר מהשארית הראשונה שאינה 0, כלומר $\langle -3 \rangle = \langle 1 \rangle$, ולכן הפולינומים זרים.

5. הראו שלכל $f(x) \in \mathbb{F}_p[x]$ מתקיים $(f(x))^p = f(x^p)$ (רמז: משפט פרמה $(a^p \equiv a \pmod{p})$).

נראה באינדוקציה על הדרגה של f . נסמן $n = \deg f$. אם $n = 0$ אזי $f(x) = a \in \mathbb{F}_p$ ואז לפי

$$\text{משפט פרמה } f(x) = a \implies f(x)^p = a^p = f(x^p)$$

אזי $f(x) = a_n x^n + \dots + a_1 x + a_0$ $f(x^p) = a_n x^{pn} + \dots + a_1 x^p + a_0$ ניתן להשתמש במשפט פרמה

עבור כל אחד מהמקדמים ולקבל

$$f(x^p) = a_n^p x^{pn} + \dots + a_1^p x^p + a_0^p = (a_n x^n)^p + \dots + (a_1 x)^p + a_0^p$$

מצד שני, $f(x)^p = (a_n x^n + g(x))^p = \sum_{i=0}^p \binom{p}{i} (a_n x^n)^i g(x)^{p-i}$, כאשר

$g(x) = a_{n-1} x^{n-1} + \dots + a_1 x + a_0$. כיוון ש $1 \leq i \leq p-1$, $p \mid \binom{p}{i}$, נקבל שכל הגורמים מתאפסים

פרט לראשון ולאחרון, ולכן $f(x)^p = (a_n x^n)^p + g(x)^p = (a_n x^n)^p + g(x^p)$ כאשר השיויון האחרון

הוא לפי הנחת האינדוקציה. כעת ניתן לראות (כמו עבור f) שמתקיים

$$g(x^p) = (a_{n-1} x^{n-1})^p + \dots + (a_1 x)^p + a_0^p.$$

שאלת בונוס: הראו שהפולינום $f(x) = x^n + 5x^{n-1} + 3$ אי-פריק ב $\mathbb{Q}[x]$ לכל $n > 1$.

פתרון: תחילה ניתן לבדוק בדרך הרגילה (ראה 1.ב) שאין ל f שורשים מעל $\mathbb{Q}$.

אם מבצעים רדוקציה מודולו 3 של הפולינום, אז נקבל $x^n + 2x^{n-1} = x^{n-1}(x+2)$. אם הפולינום $f(x)$ מתפרק

אזי $f(x) = g(x)h(x)$ וכאשר נבצע רדוקציה מודולו 3 נקבל $\bar{f}(x) = \bar{g}(x)\bar{h}(x)$ כאשר סימון הגג מסמן פולינום

לאחר רדוקציה מודולו 3. ניתן לדאוג לכך שהפולינומים g, h מתוקנים, ושדרגותיהם זהות לאלה של $\bar{g}, \bar{h}$. נקבל

שבהכרח (אולי עם החלפת זהות (g, h)) $\bar{g}(x) = x^k, \bar{h}(x) = x^{n-k}(x+2)$ עבור $1 \leq k \leq n-2$ לא לינארי

אחרת יש לנו שורש, ולכן גם $\bar{h}$ אינו לינארי). אם כך כל המקדמים של g פרט למקדם של x^k מתחלקים ב 3.

אם כך בהכרח המקדם החופשי של $h(x)$ הוא ± 1 והמקדם החפשי של $g(x)$ הוא ± 3 (כי המקדם החפשי של

מכפלת פולינומים הוא המכפלה של המקדמים החפשיים). אבל אם כך המקדם החפשי של $\bar{h}$ שונה מאפס, וזאת

סתירה.